

פרק שני; דף יד

טו. א. הבאת מנחת הסוטה — כיצד?

ב. מה בין מנחת הסוטה לשאר מנחות?

א. הבעל מביא עשרון קמח. נותנו בתוך כפיפה מצרית, כלי פחות וזול (והיה בא משירי הלשכה. ירושלמי; רמב"ם). ונותנו על ידיה כדי ליגעה. ונחלקו תנאים (יט.) אם היה מקריב את מנחתה קודם שתשתה או אחר כך.

התוס' כתבו שהמנחה היתה על ידיה עד שעת הקרבתה (וכ"כ המאירי, ע"ש). לדברי רבי אליעזר, הטעם שהגיעה הוא מפני שהתורה חסה אפילו על עוברי רצונו. ולפי דעה אחרת הטעם הוא כדי שלא תימחק המגילה. ולדעה זו צריך לומר שהיה מקריב קודם שהיתה שותה, כי אם היתה שותה מקודם, לא היה לנו ליגעה אלא עד שעת מחיקה, והרי משמע שהיתה המנחה על ידיה עד שעת הקרבתה כאמור.

בספר חדושים ובאורים כתב שמדברי הרמב"ם (ע' הל' סוטה ג, יב-טו) משמע שנותן המנחה על ידיה ומיד נוטלה ממנה ומניחה בכלי שרת, משקה, מניף ומגיש המנחה ומקטיר את הקומץ. (ולא ידעתי מנין שנוטל ממנה מיד, אפשר שמשעה אותה בידיה כדי ליגעה. ועוד אפשר שהמנחה בידיה עד ששותה, ומש"כ הר"מ 'לוקח המנחה מן הקפיפה ונותנה לכלי שרת' — אפשר שנותן שוב הכלי-שרת בידיה עד שעה שתשתה).

ב. מנחת הסוטה, תחילת הבאתה בכפיפה מצרית. ושאר כל המנחות מובאות בקלתות של כסף ושל זהב — כלים נאים הראויים לכלי שרת.

מנחת הסוטה אינה טעונה לא שמן ולא לבונה, (מה טעם, אמר רבי שמעון: שלא יהא קרבנה מהודר), ובאה קמח (— ללא ניפוץ) מן השעורים. ושאר המנחות טעונות שמן ולבונה [מלבד מנחת חוטא ושתי הלחם שאינן טעונות לא שמן ולא לבונה. ויש טעונה שמן ולא לבונה — מנחת נסכים. לבונה ולא שמן — לחם הפנים. (עפ"י משנה מנחות נט.)], ובאות מן החטים [מלבד מנחת העומר שבאה מן השעורים, אבל היתה באה גרש (= מנופה ב"ג נפה ומובחר). ומנחת סוטה היא היחידה שבאה קמח].

מנחות קנאות דינה כמנחת חוטא שאם נעשתה לשם אחרת — פסולה [מלבד לדעת רבי שמעון], בשונה משאר המנחות שכשרות ולא עלו לשם חובה (עפ"י ריש מנחות. וע"ע חז"א מנחות כא, א). נעשתה לשם חולין, נראה שלדברי הרמב"ם [שקרבת חטאת שנעשה לשם חולין כשר ולא עלה לחובה] המנחה כשרה אלא שאינה עולה לחובה, הלכך אם לא הביא מנחה אחרת אין המים בודקים. (מנ"ח שסו, ג).

דפים יד — טו

טז. א. סדר הקרבת מנחות — כיצד?

ב. האם קרבנות חטאת טעונים נסכים?

מביא מנחה (הקדושה בקדושת-פה, קדושת דמים) מתוך ביתו בקלתות (חול) של כסף ושל זהב, ונותנה לתוך כלי שרת להתקדש בקדושת כלי, (— קדושת הגוף. ומעתה היא עלולה להיפסל במגע טבול יום ובלילה ואין לה פדיון).

ונותן עליה (אפילו זר) שמנה ולבונתה. ומוליכה אל הכהן. (ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה. והביאה אל בני אהרן הכהנים...).

א. שלש פעמים נותנים השמן, תחילה נותנים אותו בכלי שרת ואחר כך נותן עליו את הסולת ואח"כ נותן שמן אחר על הסולת ובולל ושוב נותנה בכלי שרת וצק לתוכה שמן (מנחות עד; רמב"ם מעשה הקרבנות ג,ה).

ב. מצוות מתן השמן בכלי, בלילה ויציקה, מתקיימות רק במנחה שהוקדשה קדושת הגוף, הלכך צריך מתחילה ליתן המנחה בכלי שרת, ורק אחר כך נותן שמן ובולל ויוצק. והכסף-משנה דקדק מלשון הרמב"ם שעד יציקה אין צריך כלי שרת. וצ"ע. (עפ"י חזון איש קמז).

למאן דאמר אין כלי שרת מקדשים אלא לדעת, צריך עיון אם לא קדשה עד שעת קמיצה, האם פסלה. (עפ"י חז"א שם).

הכהן מוליכה אצל מזבח ומגישה (והגישה אל המזבח) בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן (לקיים לפני ה' אל פני המזבח) ודיו (ואין הסולת צריכה לגעת במזבח אלא הכלי לבדו). ולדברי רבי אלעזר מגישה לדרומה של קרן ולא בחודה, (שסובר מזבח לצפון עזרה עומד, וצדו הדרומי נתון כנגד פתח ההיכל, והרי מתקיים בו לפני ה').

הלכה כתנא קמא. (רמב"ם מעשה הקרבנות יב,ו; יג,ב).

מסלק את הלבונה לצד אחד (כדי שלא תיקמץ עמה ונמצא הקומץ חסר), וקומץ ממקום שנתרבה שמנה (— ממקום שהיא נבללת יפה בשמן (רש"י), שנאמר מסלתה ומשמנה; מגרשה ומשמנה). נותן את הקומץ לתוך כלי שרת להתקדש בו, [בדומה לדם הזבת, אעפ"י שקידשו סכין בצואר בהמה, מקדשים אותו שוב בכלי שרת].

נראה שאין למדים מדם אלא שצריך לקדש הקומץ בכלי, אבל לא להצריך 'עבודת קבלה' בקומץ. ולפי זה יוצא שבבמה שלא היה שם דין קידוש כלי שרת, לא היתה במנחה קבלה לקומץ. (עפ"י חדושי ר' אריה לייב ח"ב לז,ה).

מלקט את לבונתה ונותנה על הקומץ (ואת כל הלבנה אשר על המנחה והקטיר...). מעלה את הקומץ בכלי שרת להקטירו, ומולחו (וכל קרבן מנחתך במלח תמלח) ונתנו על גבי האישים (מכלי שרת. רמב"ם מעה"ק יג,ב).

א. יש מנחות שאינן טעונות קמיצה אלא נשרפין כולן על המזבח כגון מנחת נסכים. וכן מנחת כהנים אינה נקמצת, וי"א שקומץ ומקטיר הקומץ לעצמו והשירים לעצמו, ולדברי הכל אין שיריה נאכלים, ככתוב).

ב. ישנן מנחות הטעונות תנופה והגשה קודם הקמיצה — מנחת הסוטה ומנחת העומר. ויש הטעונות תנופה ולא הגשה — כגון שתי הלחם. הגשה ולא תנופה — מנחת הנדבה, מנחת חוטא מ' נכרים (למ"ד נכרים מביאים מנחות), מ' נשים, וכן מנחת כהנים לדעה אחת. ויש שאינן טעונות לא תנופה ולא הגשה — לחם הפנים ומנחת נסכים. (עפ"י מנחות ס-סא).

ג. נחלקו הדעות האם הלבונה טעונה מתן כלי לקדשה שנית כמו הקומץ, ושמה צריך לקדשה עם הקומץ דוקא, או אינה טעונה קידוש-כלי נוסף).

קרב הקומץ — שיריה נאכלים (והקטיר הכהן את אזכרתה המזבחה... והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו). ורשאים הנהנים ליתן לתוכה יין ושמן ודבש (לך נתתים למשחה — לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים), ואין אסורים אלא מלחמץ (לא תאפה חמץ — חלקם...).

גם במנחת חוטא, אם נתן שמן על השירים לא פסלה, שהרי הקומץ כשר. (רמב"ם פסולי המוקדשין יא,א). ואין מבוואר אם השירים עצמם נאכלים. ואפשר שיש לחלק בין נתינת השמן על השירים קודם הקטרת הקומץ, שפסלם מאכילה, ובין נתן לאחר ההקטרה (עפ"י אור שמח שם. וע"ע מנחת חינוך קכה,ד שדייק שלכתחילה לא יתן שמן על השירים במנחת חוטא, והעיר מהיכי תיתי. וע"ע בשפת אמת במנחות).

ב. חטאת חלב — כל חטאות הבאות על שגגת כרת) וחטאת נזיר אינן טעונות נסכים. חטאת מצורע [ואשמו] טעונה נסכים. ופירש רבי שמעון הטעם, שלא יהא קרבנם של החוטאים מהודר, ואף חטאת נזיר באה על חטא, במה שציער עצמו. אבל חטאת מצורע אינה באה על חטא, שכבר כיפר הנגע על חטאו, ואינה באה אלא להתירו בקדשים.

דף טו

יז. א. הבאת המים והעפר להשקיית הסוטה — כיצד?

ב. מהם דיני הכשר הכלי והמים להשקיית הסוטה?

ג. האם השקאת סוטה היתה נוהגת בשילה, בנוב ובגבעון?

א. מביא פילי (= ספל, כוס) של חרס ונותן לתוכה חצי לוג (300–172 סמ"ק) מים מן הכיור (מים קדשים בכלי חרש). רבי יהודה אומר: רביעית.

נכנס להיכל ופנה לימינו, ומקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש, וטבעת היתה קבועה בה, מגביהה ונוטל עפר מתחתיה (ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן) ונותן כדי שיראה על המים (ונתן אל המים — משמע שלא יהא העפר נבלע בתוכם). ונותן לתוכו דבר מר (מי המרים. כ.). ומוחק לתוכם המגילה.

אין שם עפר, מביא עפר מבחוץ ומניח שם ואחר כך נוטל (בקרקע המשכן), ואינו חופר בקרדומות ליטול עפר. (אשר יהיה). ולדעה אחרת יכול להביא לכתחילה מבחוץ וליתן בכלי בהיכל ואין צריך להניח העפר על הקרקע. (אשר יהיה מכל מקום). ומקרקע דורש לרבות (נוב וגבעון ו) בית עולמים). א. המאירי כתב שלכתחילה אין לחפור בקרדום ליטול עפר אלא יביא עפר תיחוח המונח שם.

אבל בדיעבד אם חפר כשר. (וע"ע אור החיים — נשא).

ב. הלכה כדעה ראשונה, שמניח שם עפר ואח"כ נוטל. (רמב"ם).

ב. הכלי, לדברי רבי ישמעאל צריך שיהא של חרש חדשה (בכלי — כלי שאמרתי לך כבר, בטהרת מצורע. ושם הושווה דין הכלי למים חיים — שלא נעשה בו מלאכה), ולחכמים אף ישן כשר (רש"י). ואולם נתאכמו (— הושררו) פניו פסול (רבא. בדומה למים, שלא נשתנו). נתאכמו והחזירם לתוך כבשן האש ונתלבנו — נסתפק רבא.

א. הרמב"ם (סוטה ג,ט) פסק שאין כשר אלא כלי חדש שלא נעשתה בו מלאכה, וגם לא נשתנו

פניו מחמת יושן (וי"א שלשיטתו אין מחלוקת בדבר). ואם החזירו לכבשן עד שנתחדש — כשר. ונראה שפסק לקולא בספק, כי סובר כדברי התוס' שפסול זה אינו אלא מדרבנן. (משנה למלך. והחזו"א (קמו) השיג על דבריו).

ב. מבואר בגמרא שלמצורע צריך כלי חרס חדש. ונראה שגם דינו של רבא וספקו שייכים במצורע כמו בסוטה. [וצריך עיון מדוע רבא לא דיבר גם על מצורע. וגם הרמב"ם לא הביא זאת שם. עפ"י לקוטי הלכות. וכ"כ החזו"א, שנתלבן כשר במצורע].
ג. יש להסתפק [להרמב"ם], האם ליבון הכלי בתנור מועיל כאשר כבר נעשתה בו מלאכה. ומדברי התוס' בנבחים (צו.) יש לשמוע שאין מועיל. (עפ"י חזון איש קמו).

המים, לדברי רבי ישמעאל צריך שיהיו מים חיים (דומיא דמצורע). ואכן סובר רבי ישמעאל שמי כיוור אינם כשרים אלא משל מעיין. ואולם אם קידש בהם ידים ורגלים לא נפסלו, שאין זו 'מלאכה' הפוסלת. ולחכמים אף מי מקוה כשרים. ומבואר בגמרא שמים שנשתנו פסולים גם לחכמים.
א. כתבו התוס' שפסול מים שנעשתה בהם מלאכה — מדרבנן, אבל מדאורייתא אין מי מקוה נפסלים בשינוי.

ב. מבואר בתוס' שגם לאחר שקדשו הכהנים ידיהם ורגליהם מן הכיור, המים כשרים להשקאה. ויש מי שכתב שאין להשקותה במים אלו משום שנתקדשו על ידי קידוש הכהנים להיפסל ב'יוצא', והרי השקאתה בשער ניקנור. [והתוס' שלא נחתו לכך כנראה סוברים שהשקאתה בפנים העזרה]. (עפ"י מקדש דוד ג, ז. וע"ש בפירוש מנחת מרדכי שהשיג על דבריו).
ג. יש להוכיח מסוגייתנו לשיטת הרמב"ם, שגם מים שנשתנו מחמת עצמם ולא מחמת דבר אחר, פסולים להשקיית סוטה. (עפ"י מרומי שדה. וע' קר"א וחזו"א).
ד. נחלקו בירושלמי האם מי סוטה נפסלים בלינה. ופסק הרמב"ם (ד, יב) כרבי יוחנן שנפסלים. ואולם כאשר אמרה האשה טמאה אני, הרי הם נשפכים כשאר חולין (שם ד, ו), שהואיל וכבר אינם מיועדים לשתיה, פקעה קדושתן וכקדשים שמתו. (עפ"י אבי עזרי סוף הל' סוטה).

ג. בשילה נהגת השקאת סוטה, מפני שהוא 'משכן'.

בנוב ובגבעון — הואיל והיא מנחת יחיד שאין קבוע לה זמן, אינה נהגת בבמה, מלבד לדעת רבי יהודה (בנבחים קיו. ולפי גרסה אחת כן סובר איסי בן יהודה) שאמר כל שהצבור והיחיד מקריבים באהל מועד שבמדבר, מקריבים באהל מועד שבגלגל (עפ"י תוס').

משקים את הסוטות גם לאחר שגלו בית דין מלשכת הגזית, שאין המקום גורם. (עפ"י תוס'. וע' קרן אורה).

יח. עין ארו וזוהב ושני תולעת שהפשיל בהם קופתו לאחוריו — האם הם כשרים לטהרת המצורע?

פסולים. ולפי דיחוי הגמרא מדובר כאשר נתקלפו על ידי המשוי, שזהו שינוי שאינו חוזר, אבל בלאו הכי כשרים, שאעפ"י שנתעקמו אפשר לפשטם.

א. כן פסקו הרמב"ם והמאירי, שאין השימוש פוסלם אלא שינוי שאינו חוזר לברייתו. והתוס' הקשו מדברי רבי אליעזר בתוספתא, שמלאכה פוסלת בהם אף ללא שנשתנו. וצריך

לומר שאחד מהם ר"א הגדול ואחד ר"א בן שמוע. (חזו"א).
ב. החזון-איש (קמו) כתב להסתפק האם למסקנא נפסלים בעיקום כל עוד לא נפשטו חזרה.
עוד דקדק מדברי הרמב"ם [וגם מצד הסברא] שלא פסלו אלא בעץ ארו ואזוב אבל שני
תולעת שנקלף כשר, שאין שייך להצריך בו שיהא כגדילתו, שהרי נעשה בידי אדם וכל
שיש בו משקל הנצרך כשר, ומה קילוף שייך בו.

דף טז

יט. א. האם כשר ליתן אפר למי הסוטה במקום עפר? ומה דינה של רקבובית ירק?
ב. הקדים עפר למים — מה דינו?

א. מסקנת הסוגיא שאפילו לדעת בית הלל שמצינו אפר שקרוי עפר (מעפר שרפת החטאת), אין ליתן
אפר למי הסוטה במקום עפר, משום שנאמר ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן — המצוי להיות
בו (מאירי).

אולם לענין רקבובית ירק (או של עץ. ע' מאירי) — אמר רב הונא בר אשי אמר רב: אין שם עפר,
מביא רקבובית ירק ומקדש (— נותנו במקום והמקום מקדשו וחזרו ונוטלו ונותנו למים).

ב. הקדים עפר למים — פסול (ומן העפר... יקח הכהן ונתן אל המים. ונאמר בפרשה את התורה הזאת
— לעכב). ורבי שמעון מכשיר. (עפר-עפר לגזרה שוה מפרה. וסובר ר"ש שבפרה אם נתן עפר תחילה
כשר. וחכמים חולקים ופוסלים, וכדלהלן. ולכאורה משמע מלשון הגמרא 'רצה מזה נותן רצה מזה
נותן' שר"ש מכשיר אף לכתחילה ליתן העפר תחילה).
הלכה כחכמים. (רמב"ם סוטה ד, יב).

כ. א. באלו מקומות הלכה עוקבת את המקרא?
ב. אלו דברים צריכים שיראו ויהיו ניכרים?

א. אמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל: בשלשה מקומות הלכה עוקבת מקרא;
התורה אמרה (בכיסוי הדם) בעפר והלכה בכל דבר.
התורה אמרה (באיסור הנזיר) תער והלכה בכל דבר.
[בירושלמי קדושין הגרסה מרצע במקום 'תער', והכוונה לרציעת עבד עברי. אבל בנויר אין זו עקירה
אלא תוספת חומרא. וכן נקט רש"י לעיקר].
התורה אמרה (בגט) ספר והלכה בכל דבר.

סובר רבי ישמעאל שהדרשות שדרשו לרבות כל דבר אינן אלא אסמכתא, אלא משום
הלכה למשה מסיני עוקרים את הכתוב ממשמעו.

לענין גילוח שני של מצורע, אעפ"י שמפורט בתורה יגלח את כל שעריו, את ראשו ואת
זקנו ואת גבת עיניו ולמעשה מגלח את כל גופו כדלעת, אין כאן עקיבת מקרא כי אינה
עקירת דבר המפורש אלא עקירת דרשת 'כלל ופרט וכלל' (רנב"י). ואינה עקירה אלא תוספת
חומרא (רב פפא). ולדברי רב אשי אין המצורע מגלח בגילוח שני את כל גופו לרבי ישמעאל,
אלא לרבי עקיבא שדורש התורה בריבויים ומיעוטים.